

“Van lammigheid genesen...”

Een mirakel op de ‘sacrale plaats’ Oudenberg anno 1774

Jacques DE RO

Een locatie die een bezoek aan Geraardsbergen bijzonder maakt is onmiskenbaar de Oudenberg. Niet alleen de alom bekende Muur, maar ook de kapel met vijver en het panoramische gezicht over de omgeving zijn een uitstap waard. Op 30 augustus is het net honderd jaar geleden dat de nieuw verbouwde kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand, zoals we die vandaag nog kennen, is ingewijd. Deze gebeurtenis wordt dit jaar herdacht door een restauratie van het heiligdom en een gepast feest in september.

Een duistere ontstaansgeschiedenis

De Oudenberg, door het KB van 8 maart 1940 opgenomen op de lijst van Beschermd Landschappen, is een 110 meter hoge heuveltop die vermoedelijk in oorsprong als een Keltische offerplaats heeft gefungeerd, maar die tijdens de bekeringsgolf in Vlaanderen in de 7de-8ste eeuw is gekerstend. Over de naamgeving en de ontstaansgeschiedenis van deze sacrale plaats lopen de meningen nogal uiteen. De eerst bekende vermelding “beneden de houden berghe” dateert pas uit 1332 ⁽¹⁾, een naam die M. Gyseling interpreteert als ‘hoge berg’. L. Van Durme specificeert deze plaatsaanduiding dan weer als ‘berg van Aldo’, terwijl V. Campen in het woord de Germaanse god *Odin* herkent. Toch vinden we de site al eerder aangeduid als *Hunnebeerch*, een naam die zeker stand houdt tot in de 16de eeuw. Gaat het hier eveneens om de ‘woonplaats van Huno en verwanten’ zoals we

die terugvinden in het toponiem *Hunnegem* in de benedenstad? Of volgen we de mening van A. Schrever die in de plaatsnaam een mogelijk verband ziet met *Hunebedden*, de stenen grafkamers uit de Trechterbekercultuur ⁽²⁾ in de Lage Landen van circa 3.400 tot 2.850 voor Christus? In deze context suggereert M. Van Kerckhoven dat de hoogste top in feite een kunstmatig aangelegde tumulus is, die opgeworpen is met grond van de uitgegraven Oudenbergvijver ⁽³⁾. Zou dit dan de mogelijke begraafplaats van de voornoemde Aldo kunnen zijn? Dat het zeker om een grafheuvel gaat, is de sterke overtuiging van I. Mariën, medelid van *Gerardimontium*. Mariën vermoedt dat het om een prehistorische rustplaats gaat van een belangrijk heerschap en die een opvallend sterke gelijkenis vertoont met de grafheuvel die hij in augustus 2004 heeft bezocht in de Deense plaats *Kerteminde*. Hier is het (deels geplunderde) graf ontdekt van een koning met al zijn bezittingen, waaronder sieraden en een volledige boot. Het inwendige

van de grafheuvel is deskundig uitgegraven, gestut door een betonnen welving en opgevat als museum, terwijl bovengronds alles intact is gebleven ⁽⁴⁾. Tegenover deze stelling staat de mening van A. D’Haese, die vindt dat het woord *berg* eerder refereert naar *burg*. Hier zou het kunnen gaan om een hoger gelegen goed verdedigbare primitieve burcht met een ringwal van houten palen en vlechtwerk, waarin de eerste bevolking zich tegen aanvallers verschanst. Pas in de loop van de 11de eeuw zouden deze bewoners met het vastleggen van een stadskeur afdalen naar het lagergelegen gebied, waarrond zij een stad met een nieuwe verdedigingsgordel bouwen ⁽⁵⁾.

Over de oudste ontstaansgeschiedenis van de Oudenbergsite tasten we dus volledig in het duister. Enig archeologisch onderzoek of zelfs het precieze opmeten van de heuveltop in het verleden is ons onbekend. Volgens Mariën heeft de site zeker nog niet al zijn geheimen prijsgegeven en moet er dringend

⁽¹⁾ M. FRANCO, *Toponymie van Geraardsbergen tot 1600*, Geraardsbergen, 1979, p. 81.

⁽²⁾ S. J. DE LAET, *Prehistorische kulturen in het zuiden der Lage Landen*, Wetteren, 1974, p. 232; vergelijk: <http://www.edu.amsterdam.nl/flevopark/Geschiedenis/boeren/mill4/mill4lagelanden2.html>.

⁽³⁾ J. VAN MELLO, *Van Gerardi-montium tot Geraardsbergen*, Tielt, 1977, p. 164; A. SCHREVER, *Geraardsbergen zijn taalgebruik & zijn taaleigen*, Geraardsbergen, 2004, p. 111.

⁽⁴⁾ De inlichtingen en de foto’s zijn ons bezorgd door Ivo Mariën, waarvoor dank.

⁽⁵⁾ *Ibidem*.

werk gemaakt worden van een eerste prospectie ⁽⁶⁾. Proefboringen kunnen ons bijvoorbeeld informatie bieden over de opeenvolgende grondlagen. Voorlopig blijft de Oudenberg gehuld in een mysterieuze sluier en behouden taalkundigen vrij spel.

Een druk bezocht bedevaartsoord

De eerst bekende geschreven bron die met zekerheid het bestaan van een kapel ter ere van Onze-Lieve-Vrouw bevestigt dateert uit de late 13de eeuw. Het gaat om een verkoopakte uit 1294 ten voordele van een zekere "Jhanne Tant, cluisenaer inder cluuse bi der capelle van Onser Vrouwe op den Hunnebeerch te Gherondsberghe". Pas uit een nog veel later document vernemen we dat de kapel toebehoort aan de Sint-Adriaansabdij. Een staat van relikwieën, opgemaakt in 1519 door abt Joannes van Coppenhole, spreekt van "melc van Onser Vrouwe dat leecht in het capelleken van Onze Vrouwe up den Hunnebeerch" ⁽⁷⁾. De volgende eeuwen groeit de plaats uit tot een belangrijk bedevaartsoord, dat door een groeiend aantal pelgrims wordt bezocht. Niet verwonderlijk dat regelmatig melding wordt gemaakt van zogenaamde bovennatuurlijke feiten verkregen door smeekbedes aan Onze-Lieve-Vrouw van Bijstand. In 1636 zou een besmettelijke ziekte in de streek op voorspraak van Maria zijn verdreven en in 1669 zou met haar hulp het doodgeboren kindje van Maria Luyckx terug tot leven zijn gekomen. Een andere tussenkomst van de Heilige Maagd komt ter sprake in het welbekende verhaal over de pelgrims van de 'Broederschap van Onze-Lieve-Vrouw van Halle' uit 1760: hun

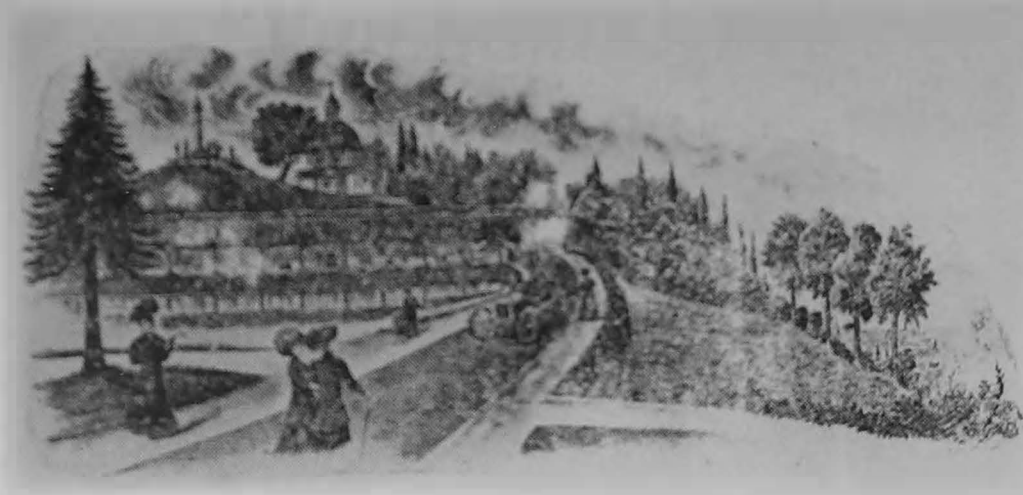
Deze grafheuvel in het Deense Kerteminde met toegang voor het publiek heeft zijn geheimen prijsgegeven.

Binnenin de grafheuvel van Kerteminde kunnen de gevonden grafresten, waaronder sieraden en een boot, bewonderd worden.

⁽⁶⁾ Het zou a.h.w. een 'historische' daad zijn van het stadsbestuur om budgetten vrij te maken voor een grondige archeologische prospectie van de hele Oudenbergsite. Met de nieuwe kennis (en eventuele vondsten) hieromtrent zou een 'Oudenbergmuseum' kunnen opgericht worden, wat een bijkomende troef betekent voor het lokale toerisme.

⁽⁷⁾ A. DE PORTEMONT (P. CASTELAIN), *Historisch onderzoek naar de stad Geraardsbergen*, boekdeel II, Geraardsbergen, 1996, p.103-104.

De Oudenberg tijdens de Belle Epoque. (briefversiering "Union des Commerçants", 20 februari 1911)

Op deze oude postkaart zien we nog de kapel opgebouwd in 1724 maar die in juli 1905 gedeeltelijk is afgebroken, verruimd en vervangen door een nieuwe zoals we die vandaag nog kennen.

voertuig met op hol geslagen paarden raast in volle vaart van de berg maar komt beneden veilig tot stilstand... Dit gebeuren is vastgelegd op een schilderij, dat in de kapel ophangt ⁽⁸⁾.

Een onbekend mirakel uit 1774

Dat er nog meer miraculeuze feiten op voorspraak van Onze-Lieve-Vrouw van de Oudenberg zijn opgetekend, bewijst het volgende verhaal over de genezing van de 24-jarige Marie-Louise van Cauwenberge uit Erwetegem. In verscheidene dromen wordt zij aangemaand een smeekbede te richten aan Maria opdat zij zou genezen van "lammigheid in billen ende beenen". Al bij haar eerste bezoek aan de Oudenbergkapel worden haar gebeden aangehoord en kan zij weer lopen.

Dit document hebben we toevallig teruggevonden in het (overwegend opgevat als) bedrijfsarchief ⁽⁹⁾ van Pierre-Joseph Van Huffel (Geraardsbergen 1769- Gent 1844), katoenfabrikant te Gent ⁽¹⁰⁾.

Hoewel de handgeschreven tekst vermoedelijk onvolledig is, niet gedateerd en de scriptor onbekend blijft, vertelt dit relaas ons toch meer over ziekte en religieus beleven van een bepaalde bevolkingsgroep op het einde van het ancien régime. Personen in de beschrijving hebben we in de parochieregisters noch in de volkstelling van 10 oktober 1796 terug gevonden. Het mirakel moet enige beroering in de stad teweeg hebben gebracht, want er wordt gewag gemaakt van "toeloop van veel volck".

⁽⁸⁾ M. VAN KERCKHOVEN, *Het Heiligdom van Onze-Lieve-Vrouw op de Oudenberg te Geraardsbergen*, Geraardsbergen, 1964, p. 10-13.

⁽⁹⁾ SAG (Stadsarchief Gent), *Fonds Napoleon De Pauw*.

⁽¹⁰⁾ Deze figuur wordt uitvoerig belicht in: J. DE RO, *In de schaduw van het "Manchester van het Vasteland": textielbedrijven te Geraardsbergen in de XIXe eeuw*, deel 1 in *De Heemschutter*, 2003/189, p. 11-12.

Informatie van het miraekel geschiet door de hulpe van onse Lieve Vrouw van bijstandt opden haudenbergh tot geeraertsberge den 9 meij 1774

Marie Louise van Cauwenberge ^f pieter ende van adriaen Cromphaut jonge dochter inden ouderdom van omtrent 24 jaeren woonachtig ende gebortigh van herreweteghem.

Deselve Marie Louise van Cauwenberge is ten jaere emmers meij 1766 gaen wonen als dienstmaerte bij sekeren pieter bauw alwaer sij heeft gewoont tot meij 1772 alsoo ses jaeren; gedurende welcken sijdt sij altijd emmers ten meerderen deele sickelijck ende onpasselijck heeft geweest nochtans gaende staende, tsedert meij 1772 is sij gaen wonen binnen de prochie van Ste Lievens hauthem ten huijse van sekeren judocus Van Keijmeulen tot het leeren het ambacht van naijen alwaer sij oock seer onpasselijck heeft gaen & staende heeft gewoont tot dat sij eijndelinghe op asschendamh van desen jaere 1774 siek in bedde is blijven liggen alwaer sij op grootvastenavondaghe heeft ontfangen haere liechten is den dagh daer naer buijten haere kennisse de h: olie ontfangen, alwaer sij alsoo siek is blijven liggen tot vierthien daegen voor palmen sondagh alswanneer sij gesont van herten sijnde ende met eene slappigh ofte lammigheid in billen ende beenen soodaenigh dat sij niet eenen voet en conde gaen, daer van twee persoonen van haer bedde genomen & gheleit op eene peirt is geseth gewordende met haeren broeder ophet selve peirt naer haere houders binnen herrewetegem is ghetransporteert geworden, ende aldaer gecommen sijnde heeft sij haere gesontheyt meer ende meer wederom ghekegen, maer blijven behauden de voorn. slap ofte lammigheid in beenen & billen soodaenigh dat sij niet eenen voet en conde gaen t' selfs door twee persoonen van haere paillasse moeste opgenomen worden tot het doen van haere nootsaekelijckheit, de selve lammigheid is alsoo blijven continueren soodaenigh dat sij niet anders en conde gaen daen met crucken ende gheleit gedraghen wordende naer de kercke tot dat sij opden 4^e, 5^e & 6 meij inden slaep in diffrenten revelatien heeft gesien ende gelijck getrocken is geworden tot het nemen haeren toevlucht tot den h. martelaer adrianus inde kercke der abdije van s^{te} adriaens tot geeraertsberge alwaer sij in den droom door diffrente omstandigheden van haere lammigheid gelijck scheen genesen te sijn & sonder crucken naer huijs sijn gegaen welcken droom opde selve manniere alsoo de voorseide drij nachten heeft gecontinueert naer welcken sij met van betrouwen voor haer heeft genomen de pelgrimage tot den h: adrianus met haere crucken in persoone te daenke vandaer tot onse Lieve Vrouwe van Bijstant in geval het haer eenighsints mogelijk saude geweest hebben, gelijck effectivelijck is geschiet dat sij sondays lestleden wesende 8^e meij naer den middagh springende op haere crucken ende geaccompaigneert door haere suster albertinne van Cauwenberge tot het doen assistentie alswanneer de crucken op ongelijcke weys waermee operende om de selve voort te setten van haere woonste tot Sint Jans is gecommen & blijven logeren ten huijse vande voorseide P^r.bauw, als tot geeraertsb^e. niet connende geraecken, van waer sij mandag smorgens met goeden moet & corrage haer heeft begeven met hulpe van voorn. haere suster tot inde kercke vande voorn. abdije alwaer sij in eeren vanden h^r martelaer adrianus heeft gestort haer gebedt & gedaen eenige offranden, naer welcken sij met haere suster is gegaen ten huijse van josephus gerardijn schilder alwaer sij heel flauw sijnde heeft geeten & gedroncken, ende naerderhant van daer springende ophaer crucken met assistentie van haere suster de dochter van joseph de cuijper & een ander meijken met eenen stoel om haer van tijdt tot tijdt te rusten naer den Oudenbergh is gegaen & door groote moijelijckheit met een vast betrouwen op den bergh gecommen sijnde sijn t'saemen hunne gebeden gaen storten voor den h^r crijsen cristus op het middel van den bergh gedurende welcken door de dochter van voorn p^r bauw heeft laeten roepen den cappellemeester die de selve is commen openen alswanneer sij t'saemen daer in sijn gegaen & hunne gebeden tot onse Lieve Vrouwe gestort hebbende & naer geseigent te sijn t'saemen de sieke springende op haere crucken drij teuren ront de cappelle hebben gedaen gedurende welcke de cappelle gesloten was, ende sij t'saemen sijn gegaen tot jegens de traillien alwaer sij andermael haer gebedt heeft gestort, ende van daer opstaende is met haere crucken gecommen tot een weijnigs buijyten de deure met intentie van naer huijs te keeren, alwaer sij heel bleeck op haere crucken van is blijven staen & tegen haere suster & voordere assistenten heeft geseijt ick can niet voors waer op de andere sijn bijgekomen & geseijt wort noch eens qualijck, waar op sij heeft geseijt van neen ick gevoele mij heel wel ende haere suster & pieternelle cuijper meijnende haere crucken voorts te stellen om te avanceren sijn t'saemen tot drij mael toe rontgekiert, waer op de sieke heeft geseijt laet ons noch eens wederom keeren tot de cappelle tghene sij hebben gedaen & gecommen sijnde voor de traillien hebben de assistenten haere crucken meijnen vaste te houden & haer te helpen knielen, alswanneer de selve crucken als van ander haere arems genomen sijnde alleene recht is blijven staen & alleene op haere knieen is gaen sitten & naer eenigen tijdt alsoo gebeden te hebben is alleene opgestaen sonder crucken een weijnigh wegh gegaen seggende tegen haere assistenten ick geloove dat ick alleene sonder crucken sal connen gaen, ende naer aldaer eene weijnigs alsoo geproeft te hebben, heeft haere crucken aen onse Lieve vrouwe geoffert & laeten staen aen de traillien van de cappelle & is alsoo van daer sonder imants hulpe alleene den bergh afgegaen, seggende dat sij voor dese lammigheid diffrente reisen op den selven bergh hadde geweest maer noijt soo gemaekelijck daer af en is gegaen als dese reijsse, & is alsoo gesont & recht ophaere beenen met verwonderinge van veel volk inde stadt is gecommen & gegaen naer de kercke van S^{te} adriaen alswaer sij haer devotie tot dancksegginge heeft gehauden & naer middagh met toeloop van veel volck wederom sonder imants hulpe naer den bergh is gegaen tot het doen van haere dancksegginge & s'anderen dagh smorgens wederom tot hauden van haere devotie, naer de misse ten seven uren,